
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ В СФЕРІ ФІНАНСІВ

УДК 336:364

Надія Георгіївна АРТЕМЕНКО

викладач Регіонального коледжу економіки та соціальної роботи,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
вул. Маршала Говорова, 4, м. Одеса, 65032, Україна
E-mail: n.artemenko12@gmail.com
Phone: +30951380791

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ФІНАНСОВОЇ ДІАГНОСТИКИ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНСТИТУТІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Артеменко, Н. Г. Застосування методів фінансової діагностики для дослідження інститутів соціального захисту населення [Текст] / Надія Георгіївна Артеменко // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2013. – Том. 13. – С. 121-127. – ISSN 1993-0259

Анотація

У статті розглянуто необхідність застосування методів фінансової діагностики для вивчення інститутів соціального захисту населення. Останнє питання у сучасних умовах не перестає бути актуальним. Діагностика як метод дослідження використовується для обстеження підприємств, а також для економіки та окремих її складових. Поряд з цим залишаються недостатньо опрацьованими теоретичні та прикладні аспекти як аналізу, так і діагностики фінансових інститутів соціального захисту населення. У статті розглядаються конкретні методи фінансової діагностики для фінансових інститутів соціального захисту населення та проблемні аспекти їх функціонування, пов'язані з впливом інституційної складової на фінансові показники діяльності. У ході дослідження було виділено 2 групи показників: синергетичні й фінансові.

Ключові слова: соціальний захист, фінансова діагностика, фінансові інститути, методи фінансової діагностики.

Надежда Георгиевна АРТЕМЕНКО

ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДОВ ФИНАНСОВОЙ ДИАГНОСТИКИ ДЛЯ ИССЛЕДОВАНИЯ ИНСТИТУТОВ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ

Аннотация

В статье рассмотрена необходимость применения методов финансовой диагностики для исследования институтов социальной защиты населения. Этот вопрос не перестает быть актуальным. Диагностика как метод исследования используется для обследования предприятий, а также для экономики и отдельных ее составляющих. Наряду с этим остаются недостаточно изученными теоретические и прикладные аспекты как анализа, так и диагностики финансовых институтов социальной защиты населения. В статье выделены конкретные методы финансовой диагностики для финансовых институтов социальной защиты населения на предмет выявления отдельных «узких мест» в их функционировании, связанных с влиянием институциональной составляющей на финансовые показатели деятельности. В ходе исследования было выделено 2 группы показателей: синергетические и финансовые.

Ключевые слова: социальная защита, финансовая диагностика, финансовые институты, методы финансовой диагностики.

© Надія Георгіївна Артеменко, 2013

ISSN 1993-0259. ISSN 2219-4649. Економічний аналіз. 2013 рік. Том 13.

Nadia Georgiivna ARTEMENKO

Teacher at the Regional College of Economics and Social work,
Odessa National University named after I. I. Mechnikov
Marshal Govorov str., 4, Odessa, 65032, Ukraine
E-mail: n.artemenko12@gmail.com
Phone: +30951380791

USE OF FINANCIAL DIAGNOSTICS METHODS IN RESEARCH OF THE SOCIAL PROTECTION INSTITUTES**Abstract**

The article studies the necessity of use of financial diagnostics methods in the research of social protection institutes. Nowadays, the problems of social protection financing attract great interest. Diagnostics as a research method is used for enterprise investigation, in economics and its certain components. At the same time, theoretical and application aspects of both analysis and diagnostics of social protection institutes are not completely investigated. The article makes emphasis on certain financial diagnostics methods for social protection financial institutes in order to define certain "narrow spaces" of their functioning, connected with impact of institutional component on financial parameters of activity. In the research process there have been determined 2 groups of parameters: synergetic and financial.

Keywords: social protection, financial diagnostics, financial institutions, financial diagnostics methods.

JEL classification: H550

Вступ. На сучасному етапі розвитку українського суспільства запроваджені в останні роки реформи в усіх сферах суспільного життя зіштовхнулися з проблемами формування і функціонування фінансових інститутів соціального захисту населення, під якими розуміють державні та приватні фонди соціального страхування, мікрострахування, інші інститути грошових виплат та допомоги. Україна ще не досягла високого рівня функціонування фінансових інститутів соціального захисту, вони в країні поки що не відповідають розвинутих ринковим відносинам й знаходяться на етапах виникнення і трансформації. Це спричиняє потребу у визначенні методологічних і практичних підходів до розв'язання проблем сформованості інститутів соціального захисту, їхнього функціонування як необхідних атрибутів соціально-економічної захищеності не тільки нужденних верств населення, але й для осіб, які працюють і яким, на жаль, зайнятість не гарантує забезпеченого та стабільного трудового життя. Одним з напрямів методологічного дослідження фінансових інститутів соціального захисту виступає їх фінансова діагностика.

Сучасна економічна наука має багато напрацювань з цієї проблематики. Про підвищений інтерес наукових кіл до різних аспектів соціально-економічної захищеності населення, їх аналізу й діагностики свідчить низка наукових досліджень, автори яких ставлять за мету визначення оптимальних шляхів проведення соціальних реформ і розробки інноваційних моделей соціального захисту за допомогою методів фінансової діагностики. Проте однакостайності серед фахівців немає. Так

М. В. Афанасьєв і Г. В. Білоконенко розглядають діагностику в якості процесу з дослідження стану об'єкта за ознаками і встановлення діагнозу. Такі ж вчені, як Г. Базаров, В. Беляєв, Л. Белих, А. Ковальов, А. Савчук, О. Стоянова, об'єднують поняття аналіз та діагностика. У дослідженнях А. Вартанова, І. Сокирської, І. Соколовської діагностика розглядається з позицій системного підходу для визначення стану, проблем функціонування та напрямів удосконалення роботи об'єкта. У розробках А. Беляєва, Д. Валового, Е. Короткова діагностика спрямована на встановлення стану об'єкта та наявних у ньому негараздів [1, с. 4-7]. Л. В. Фоміна вважає, що діагностика – це процес, результатом якого є оцінка стану суб'єкта відносно прийнятих критеріїв [2, с. 3]. Р. З. Дарміць розглядає її як процес визначення стану та динаміки змін об'єкта дослідження [4, с. 4]. На думку Т. Н. Кустової, завданням діагностики є пошук симптомів проявів, які не дають досягти поставлених цілей [5]. Н. І. Горшкова в ході дослідження проблем використання діагностики соціально-економічного розвитку країни трактує її як механізм, що поєднує елементи аналізу показників, які вказують на зміни, котрі відбуваються з часом, та елементи передбачення й розкриття наявних та можливих проблем, оцінки їх наслідків і надання рекомендацій щодо впровадження відповідної економічної політики [6, с. 5]. У науковій розробці вчених ОРІДУ НАГУ України визначено діагностику соціального розвитку як методологічний інструмент, за допомогою якого вимірюється дієвість політики, визначаються наслідки та причини прояву існуючих тенденцій та прогнозування подальшого

розвитку [7, с. 5]. Ці питання стали предметом наукового зацікавлення і для зарубіжних дослідників, серед яких Р. Анкер, Р. П. Колосова, Ф. Мехран, Ю. Г.Одегов, Г. Є. Слезінгер, Г. Стендінг тощо.

Мета статті та завдання. Науковою спільнотою загалом створено значне науково-теоретичне та методичне підґрунтя для розв'язання прикладних завдань соціального захисту населення, проте значна частина питань цієї багатогранної теми потребує докладнішого опрацювання. Попри те, що для дослідження фінансових інститутів соціального захисту застосовувалась значна кількість методичних підходів, залишаються недостатньо обґрунтованими теоретичні та прикладні аспекти як аналізу, так і діагностики, від чого до сьогодні існує невідповідність, неузгодженість, і актуальним є пошук комбінації конкретних методів впорядкування їх діяльності. Метою статті є виокремлення конкретних методів фінансової діагностики для фінансових інститутів соціального захисту населення з огляду на проблемні аспекти їх функціонування, пов'язані із впливом інституційної складової на фінансові показники діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для здійснення фінансової діагностики доцільно використати синергетичний підхід, який допоможе з'ясувати склад, стан всієї сукупності досліджуваних інститутів. Згідно з теорією синергетичної економіки внаслідок дії зовнішніх та внутрішніх сил економічна система в процесі еволюції долає існуючі віхи змін зовнішніх параметрів та водночас відбуваються зміни всередині [1, с. 304]. Для трансформаційних економік характерні незадовільні результати та низька ефективність функціонування її елементів. Розвиток системи та перехід її до нового етапу розвитку відбувається після проходження критичних ситуацій. Але такому переходу передують довгий період визрівання певних факторів. Якщо суспільство не готове до переходу на інші стосунки, то зміни не відбудуться. Причому, що значніші зміни параметрів, то більшими є зміни в самій системі [8, с. 308-309]. Історично в нашій країні це видно на прикладі зміни економічних відносин, чинних інститутів та на утворенні нових перед ліквідацією СРСР та після цього. Ще до розвалу СРСР всередині країни зріли елементи ринкових відносин, які підтримувались у ході намагань перебудувати економічний уклад. Але тогочасна економічна криза, загальна незадоволеність традиційним для минулої епохи укладом, пануюче переконання про «вільний механізм ринку» як панацею від усіх проблем, що виникли в процесі перетворення суспільних відносин, не призвели до позитивних змін, які б мали сталий, системний характер, не забезпечили глибинних змін у соціальній структурі суспільства

та у суспільній свідомості. Руйнація попередньої системи соціального забезпечення в ході реформування економіки не отримала адекватного заміщення. Що підтверджує синергетичний підхід до визначення економічного стану на основі взаємодії економічних і соціальних факторів. Лише правильних управлінських дій для керування економікою виявилось замало [8, с. 309].

Це підтверджує синергетичний підхід до визначення економічного стану на основі взаємодії економічних і соціальних факторів. Проф. Кузнецов Б. Л. у межах інституційно-синергетичної парадигми вказує на необхідність формування інститутів розвитку на всіх територіальних рівнях для забезпечення економічного процвітання [9, с. 2]. Процес фінансової діагностики має складатися з декількох ступенів: з'ясування стану досліджуваної проблеми, вивчення кожного з аспектів цієї проблеми, з'ясування глибших причин явища, розробка конкретних програм усунення виявлених недоліків. У ході дослідження ми виокремили 2 групи показників: синергетичні й фінансові, що дало змогу сформулювати висновок на перехресті економічних (фінансових) та соціальних складових і дозволить визначити стан і ефективність фінансових інститутів соціального захисту, фактори, які пришвидшують або гальмують їхній розвиток. Об'єктом фінансової діагностики вбачаємо систему фінансового забезпечення соціального захисту через фінансові інститути соціального захисту. Предметом діагностики є стан останніх. Мета - оцінка ефективності фінансового забезпечення соціального захисту, виявлення факторів, які негативно впливають на дію фінансових інститутів, залучення та використання ними фінансових ресурсів, пошук перешкод для нормального розвитку інститутів, формулювання пропозицій щодо покращення їхніх дій. У межах інституційного підходу вважаємо за доцільне проводити діагностику інститутів за такими напрямками:

1. Пануючі уявлення людей, на основі яких будуються інститути.

2. Мета, функції існування інститутів.

3. Зацікавлені особи (стейкхолдери) та їх роль у створенні та існуванні інститутів.

4. Фінансові інструменти, за допомогою яких інститути реалізують свої функції.

5. Отримання результатів фінансових інститутів соціального захисту населення.

У кожній конкретній ситуації потрібно розробити: фінансово-діагностичну мету (до чого прагнути, чого добиватися); умови її реалізації; особливості та можливості відповідного фінансового інституту; особливості місця функціонування; можливості за часом для реалізації мети; форми реалізації; особливості

фінансового інституту соціального захисту, його можливості. Фінансовий інститут містить ідею та інструменти, за допомогою яких вона втілюється в життя і зацікавлених у його діяльності осіб (стейкхолдерів). Частково окреслимо стейкхолдерів та їх інтереси. У процесі дослідження зачепимо регулятивну систему інститутів з точки зору поведінки окремих осіб, форм примусу до певної поведінки. У якості культурно-когнітивної системи використаємо пануючу систему цінностей.

У будь-якій державі багато явищ обумовлюються існуючими поглядами на їх місце, роль, функції в цьому суспільстві на конкретному етапі часу. І саме вони формують стійкі «конструкції людських взаємовідносин», які формують наявні інститути, тому їх необхідно визначити. Окрім цього, за синергетичною теорією, саме вони є тими факторами, які передують та формують основу для швидкого переходу суспільства до іншої віхи розвитку. Мета та функції інститутів будуть містити ті неформальні норми та правила, на основі яких і виростають інститути. За класифікацією О. Вільямсона, це перший рівень, де ми з'ясуємо, які базові інститути найважче піддаються змінам і тим самим вплинули на формування фінансового забезпечення соціального захисту. Розглянемо стейкхолдерів (зацікавлених осіб), для того, щоб мати уявлення про наявну сукупність інтересів та мотивів при реалізації соціального захисту та його фінансуванні. Регулятивна та культурно-когнітивна системи допоможуть нам визначитись з інструментами та завданнями, які належать до функціонування досліджуваних інститутів. Ці елементи охоплюють з другого по четвертий рівень за класифікацією О. Вільямсона, тобто деякі з них змінюються за сто років, а для деяких достатньо і одного. Спробуємо також оцінити ступінь досягнення мети сучасними інститутами та взагалі розглянемо питання про вимірювання таких результатів.

На сьогодні існує нестача бюджетних ресурсів для фінансового забезпечення соціального захисту. Існує думка, що держава застосовує консервативні методи соціального захисту й завищує власне значення в наявному його типі [10, с. 8]. Для національного законодавства характерні несистемність та непослідовність. Поряд з рудиментами радянської системи спостерігаються елементи європейського досвіду: існування великої кількості пільг та виплат одночасно за соціальними послугами та соціальною працею [11, с. 5].

Поступово відбувається зміна та розвиток суспільної думки та, як наслідок, форми реалізації державної політики соціального захисту. До прийняття Конституції в 1996 році в незалежній Україні основні завдання соціального захисту вирішували питання ветеранів війни,

постраждалих під час Чорнобильської катастрофи, репресованих у радянські часи громадян. Далі формування соціальної політики базувалося на різних концепціях. Так важливим етапом було прийняття закону про «Державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», що наблизило Українське законодавство до Європейського [11, с. 22-23].

Україна декларує себе в якості соціальної держави, у якій є сприяння реалізації прав на працю, відпочинок, гарантування старості, отримання житла, отримання освіти та інші. Ще в радянські часи соціальна політика характеризувалася колективістським напрямом, який залишився дотепер. Тому громадяни вимагають від держави задоволення низки соціальних потреб, не пов'язаних при цьому із внеском кожної особи. У суспільстві панують ідеї соціальної рівності та соціальної справедливості у формі соціальних стандартів при тому, що в країні не напрацьовано єдиного напрямку соціальної політики, не врегульовані соціальні питання через адміністративне втручання [12, с. 385-386].

При переході до ринкової системи одні моральні норми були замінені іншими, що супроводжується зміною механізму соціального контролю. Відбувається перехід від тотальної заорганізованості, патерналізму до лібералізму, що не було забезпечено відповідною культурною традицією. Такий перехід ускладнюється непослідовністю, суперечливістю, складністю суспільних трансформацій, неточністю соціальних пріоритетів. Крім того, не підтвердились очікування на процвітання та зростання добробуту від відміни адміністративних обмежень, зростання особистої активності [12, с. 389].

Населення не сприйняло адекватно перехід до більш високого ступеня свободи та особистої відповідальності поряд з меншою соціальною захищеністю. Поруч з цим воно відчуло дискомфорт через незахищеність, напруженість, відчуття ризику, невизначеність зовнішнього середовища, соціальну розрізненість. З'явився скептицизм щодо судової влади і впевненості в реальності захисту особистих прав [12, с. 390]. Саме такими реаліями характеризуються базові основи розбудови й розвитку фінансових інститутів соціального захисту. Поточні завдання держави вирішуються шляхом розподілу та перерозподілу доходів, встановлення та гарантування дотримання соціальних стандартів, забезпечення доступу до освіти, медичного обслуговування, отримання соціальних послуг, підтримання фінансового стану через державне загальнообов'язкове соціальне страхування, налагодження соціально-трудова відносин. Метою існування держави є благо всього населення, а не тільки особисті потреби [13, с. 181].

В останні десятиліття поширилася думка про те, що побудова соціальної держави є для суспільства непосильною ношею. Однак нинішня криза дозволила по-новому поглянути на роль соціального забезпечення, яке в часи економічного буревію стало для багатьох рятівним колом. Спогади про те, яким руйнівним може бути економічна криза, практично стерлися з пам'яті більшості мешканців країн з високим рівнем доходів. Це серйозне досягнення, і воно стало можливим багато в чому завдяки загальним системам соціального забезпечення, які в багатьох країнах створювалися у відповідь на минулі кризи. Отже, в країнах з розвинутою економікою до державних систем соціального забезпечення, заснованих на принципі солідарності, не слід ставитися як до пережитку минулого. Такі системи є потужним інструментом майбутнього для стабілізації економічних систем. Дуже важливо при допомозі державної політики підтримувати фінансові можливості державних програм соціального забезпечення [14, с.7].

Загальною метою створення фінансових інститутів соціального захисту було фінансове забезпечення витрат задля повного і спокійного користування духовними і матеріальними благами. А загальними функціями є: сприяння духовному, фізичному, моральному і матеріальному, господарському добробуту населення, наявність потужного інструменту економічного та соціального розвитку, стимулювання економічної реалізації населення, розподілу відповідальності, зниження соціальної напруженості та безпеки державного устрою. Зацікавленими особами у фінансовому забезпеченні є Президент України, Верховна Рада України, Кабінет міністрів України, Міністерство соціальної політики, державні соціальні служби, Міністерство фінансів України, дирекції державних фондів загальнообов'язкового соціального страхування, дирекції недержавних фондів соціального страхування, населення, місцеві органи влади, благодійні фонди та організації. Державні органи затверджують розміри державних гарантій та стандартів, розподіляють бюджетні ресурси, здійснюють виплати. Для них важливою є реалізація зазначених у нормативних документах положень, а ступінь впливу — значний, тому що саме вони створюють умови функціонування економічних суб'єктів. Державні фонди соціального страхування здійснюють акумуляцію коштів та виплати згідно із задачами кожного фонду. Важливість досягнення позитивного результату обумовлюється необхідністю дотримання законодавства та ризиком втрати застрахованих осіб. Благодійні фонди та організації збирають кошти для допомоги населенню та провадять діяльність, доходи від якої йдуть на покриття витрат. Величина впливу на процес фінансового

забезпечення за об'ємом ресурсів, які перерозподіляють, досить значна, але в плані зміни умов збирання та розподілу коштів - незначна. Благодійні організації та фонди самі в межах чинного законодавства впливають на величину отриманих ресурсів та напрями їх витрачання, але не мають характеру обов'язковості щодо участі в них. Населення виступає в досліджуваному процесі як отримувач фінансових ресурсів та джерело наповнення фондів: державних та недержавних. Крім того, населення бере участь у створенні фондів та соціальних підприємств. Важливість досягнення результату залежить від ступеня особистої зацікавленості. Значний вплив може бути в межах закону зі створення соціальних «утворень» та залежить від масштабу діяльності. Комерційні підприємства виступають у ролі спонсорів благодійних та «соціальних партнерів» держави. Важливість досягнення залежить від індивідуальної зацікавленості та створених для цього законодавчих стимулів. Вплив на процес залежить від масштабу діяльності. З часом змінюються державні устрої в різних країнах і відповідно змінюється склад економічних суб'єктів та їх взаємовідносини. Слідом за ними з розвитком економічних та фінансових відносин еволюціонують за значенням і формою фінансові інститути і фінансові інструменти, які використовують стейкхолдери. Сьогодні досить широко використовують соціальне страхування та різноманітні виплати. У країнах, що розвиваються, використовують мікрострахування та фінансування грошової допомоги, яку надають за умов виконання особами певних вимог до них, тобто використовують стимули для соціальної адаптації населення. У Західній Європі збереглися та успішно діють страхові кооперативи. В Україні використовуються страхові інструменти, інструменти страхових виплат та грошової допомоги за рахунок бюджетних коштів та благодійних фондів і організацій. Існують лікарняні каси, які можна зарахувати до мікрострахування. Почали розвиватись сегмент соціального підприємництва, частина інститутів, таких, як державні фонди загальнообов'язкового соціального страхування, спостерігається спрямованість на забезпечення за рахунок бюджетних коштів, всезагальний доступ до освітніх, медичних послуг, пільги та виплати. Розмір виплат та допомог для пересічних громадян залишається на невисокому рівні. Тільки допомога при народженні дитини яскраво виділяється на загальному фоні. Тому загалом результати їх роботи можна оцінити як «краще мало, ніж нічого». На нашу думку, якщо зруйнувати вже діючу систему, то можна позбавити допомоги й тих, для яких вона має велике значення, а в Україні майже половина населення отримує низькі доходи. Поряд з

рудиментами старої системи продовжують свій розвиток утворення, що виникли не так давно: приватні страхові пенсійні фонди, приватні компанії зі страхування життя, соціальні підприємства, лікарняні каси. Їх розвиток визначається ринковими відносинами у державі. Серед фінансових показників можемо виокремити ті, які характеризують склад, динаміку витрат на соціальний захист та соціальне забезпечення в зведеному, державному, місцевих бюджетах в абсолютному, відносному значенні. Також необхідно проаналізувати склад та динаміку державних фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування. Окрім цього, необхідно оцінити роботу недержавних фондів соціального страхування в державі та на місцевому рівні.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином робимо висновок, що на сьогодні в Україні існують характерні для розвинених країн фінансові інститути соціального захисту, але їх розвиток та фінансове покриття потреб населення недостатні. У статті було виокремлено інструменти для здійснення фінансової діагностики на основі інституційно-синергетичного підходу, що дозволило виявити інституційну складову в проблемах функціонування фінансових інститутів соціального захисту, оцінити вплив їх нерозвиненості на функціонування всієї системи загалом. У подальших дослідженнях необхідно оцінити фінансові показники функціонування фінансових інститутів соціального захисту.

Список літератури

1. Афанасьєв, М. В. Економічна діагностика : Навчально-методичний посібник. / М. В. Афанасьєв, Г. В. Білоконенко. — Х. : ВД «ІНЖЕК», 2007. — 296 с.
2. Кривов'язюк, І. В. Теоретичні засади фінансової діагностики підприємства [Електронний ресурс] / І. В. Кривов'язюк, Я. О. Кость. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/En/EETI/2007_4/zbirnuk_EETI_07_232.pdf.
3. Фомина, Л. В. Финансовая диагностика как основа для принятия управленческих решений [Електронний ресурс] / Л. В. Фомина. — Режим доступу : http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2009/Economics/46010.doc.htm.
4. Дармиць, Р. З. Діагностика в системі реалізації інвестиційних проектів [Текст] / Р. З. Дармиць, Г. В. Лещук // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. — 2009. — №4. — Т.3. — С. 133-139.
5. Кустова Т. Н. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия [Електронний ресурс] / Т. Н. Кустова. — Режим доступу : http://knigi-uchebniki.com/finansoviy-analiz_729/predmet-tsel-zadachi-analiza-diagnostiki.html.
6. Горшкова, Н. І. Діагностика стану економіки в системі стабілізаційної політики держави: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.02.03 / Н. І. Горшкова ; Київ. нац. екон. ун-т. — К., 2004. — 21 с
7. Діагностика соціального розвитку регіону : наук. розробка / авт. кол. : З. В. Балабаєва, С. В. Овчаренко, І. Л. Росколотько та ін. — К. : НАДУ, 2010. — 40 с.
8. Занг, В. Б. Синергетическая экономика. Время и перемены в нелинейной экономической теории : Пер. с англ. / Занг В. Б. — М. : Мир, 1999. — 335с.
9. Кузнецов, Б. Л. Институционально-синергетический подход к исследованию развития социально-экономических систем [Електронний ресурс] / Кузнецов Б. Л. / Режим доступу: <http://spkurdyumov.narod.ru/kuznetsov50.htm>.
10. Рудкевич, І. В. Роль держави в моделях соціального захисту населення [Електронний ресурс] / І. В. Рудкевич. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_upravl/2011_1/22.pdf.
11. Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні. Реальний стан та перспективи реформування [Електронний ресурс] — К.: Центр громадської експертизи, 2009. — 104 с. — Бібліографія: с. 104 http://www.irf.ua/files/ukr/programs_law_areas_publ_2028_ua_law.pdf
12. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь/ за заг. ред. В. М. Гейця та [ін.]. — К. : НВЦ НБУВ, 2009. — 687 с.
13. Новий курс: реформи в Україні. 2010–2015. Національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. — К.: НВЦ НБУВ, 2010. — 232 с.
14. Социальное обеспечение в мире в 2010–2011 гг. Обеспечение охвата во время и после кризиса / Группа технической поддержки по вопросам достойного труда и Бюро МОТ для стран Восточной Европы и Центральной Азии. — Москва: МОТ, 2011. — 392 с.
15. Інституціональний аналіз економічних систем (проблем методології): монографія. — К.: КНЕУ, 2008. — 312 с.

References

1. Afanas'ev, M. V. (2007). Economic Diagnosis [Ekonomichna diagnostika]. Harkiv: VD "INZHEK.
2. Krivov'yazyuk, I. V., & Kost, J. O. (2013). [Teoretichni osnovy finansovoi diagnostyky pidpriemstva]. Retrieved April 12, 2013, from : http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/En/EETI/2007_4/zbirnuk_EETI_07_232.pdf.
3. Fomina, L. V. (2009). Financial diagnosis as a basis for management decisions [Finansovaya diagnostica kak osnova dlya pryinyattya upravlencheskih resheniy]. Retrieved April 12, 2013, from : http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2009/Economics/46010.doc.htm.
4. Darimits, R. Z. (2009). Diagnosing in the system of investment projects [Diagnostika v sistemi realizatsii investitsiy nih proektiv]. Bulletin of Khmelnytsky national university. Economics, 3, 133-139.
5. Kustova, T. N. (2003). Analysis and diagnosis of the financial and economic activity of the enterprise [Analiz i diagnostic finansovoi i ekonomachnoi aktivnosti]. Retrieved April 12, 2013, from : http://knigi-uchebniki.com/finansovyy-analiz_729/predmet-tsel-zadachi-analiza-diagnostiki.html
6. Gorshkova, N. I. (2004). Diagnosis of the economy in the system of stabilization policy. [Diagnostika ekonomiki v sistemi stabilizatsiy noi politiki]. Kyiv: Kyiv national economical university.
7. Balabaeva, S., Ovcharenko, I., & Roskolotko, L. (2010) Diagnosing social development of the region: Science. development [Diagnostika sotsialnogo rozvitku regionu: naukova rozrobka] Kyiv: Nadu
8. Zhang, V. B. (1999). Synergetic Economics. Time and changes in the economic theory of nonlinear. [Synergetychna economica. Vremya i peremeny v nelineynoi ekonomice: perekl. z angliyskoi]. Moscow: Mir.
9. Kuznetsov, B. L. (2013). Institutional - synergy approach to the study of socio-economic systems [Instutsionalno-synergetychny podhod k isledovaniyu razvitiya sotsialno-ekonomicheskoykh system] Retrieved April 12, 2013, from : <http://spkurdyumov.narod.ru/kuznetsov50.htm>.
10. Rudkevich, I. V. (2011). The role of the state in social protection models [Rol derzhvy v modelyakh sotsialnogo zahystu]. Retrieved April 12, 2013, from : http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_upravl/2011_1/22.pdf.
11. The system of social protection and social security in Ukraine. Real state and prospects for reform [Systema sotsialnogo zabezpechennya ta sotsialnogo zahystu. Realny stan ta perspektivny reform] (2009). Kyiv: Center gromadskoi ekspertizi. Retrieved April 12, 2013, from : http://www.irf.ua/files/ukr/programs_law_areas_publ_2028_ua_law.pdf.
12. Geyts, V. M. (2009). Socio-Economic Situation in Ukraine: implications for the people and the state: national report. [Sotsialno-ekonomichna sytuatsia v Ukraini: naslidky dlya narody i derzhavy]. Kyiv: NEC NBUU.
13. New course reform in Ukraine. 2010-2015. National Report. [Noviy course: reform v Ukraini. 2010-2015. Natsionalna dopovid.]. (2010). Kyiv: NEC NBUU
14. Social security in the world in 2010-2011. Providing coverage during and after the crisis [Sotsialnoe obespechnie v mire v 2010-2011. Obespechenie ohvata vo vremya i posle krizisa.] (2011). Moscow: ILO
15. Institutional analysis of economic systems (problems of methodology). [Instutsionalny analiz ekonomichnih system (problemy metodologii)] (2008). Kyiv: Kyiv National Economic University.

Стаття надійшла до редакції 18.05.2013 р.